

of life at younger schoolboys in extracurricular time]. Kiyv.

8. Omel'chenko, S. O. (2007). *Vzayemodiya sotsial'nykh institutiv suspil'stva u formuvanni zdorovoho sposobu zhyttya ditey ta pidlitkiv*. [Interaction of social institutions of society in the formation of a healthy lifestyle of children and adolescents]. Luhans'k.

9. Panhelov, S. B. (2009). *Formuvannya peredumov vynykennya fizychnoyi rekreatsiyi yak formy dozvillya lyudyny u pervynnomu suspil'stvi*. [Formation of preconditions for the emergence of physical recreation as a form of human leisure in primary society].

10. Prystupa, Y. E. (2010). *Fizychna rekreatsiya* [Physical recreation]. L'viv.

11. Romzaéva, P. V., Tarasov, S. Y., Mohyleva, N. Y. y dr. (1978). *Velychyna zdorov'ya kak yedynyy kryteryu v systeme normyrovanyya ponyzryuyushchykh y druhykh vrednykh faktorov*. [The value of health as the

only criterion in the system of normalization of degrading and other harmful factors].

12. Fomenko, N. V. (2007). *Rekreatsiyi resursy ta kurortolohiya*. [Recreational resources and balneology]. Kiyv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ВІЗАВЕР Вікторія Арпадівна – викладач української мови Навчально-консультаційного центру ім. Егана Еде.

Наукові інтереси: здоров'язбережувальні технології в освітньому процесі вищої школи.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

VIZAVER Victoria Arpadivna – teacher of Ukrainian language, Egan Ede training and consulting center of Beregovo.

Circle of scientific interests: health technologies in the educational process of higher education.

Стаття надійшла до редакції 22.12.2021 р.

УДК: 371.314.6

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-200-192-196

ГРЕБА Ілдіко Золтанівна –

старший викладач кафедри педагогіка та психології

Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0764-0858>

e-mail: greba.ildiko@kmf.org.ua

ВАЙНТРАУХ Естер Йосипівна –

стажист кафедри педагогіка та психології

Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8636-3026>

e-mail: weinrauch.eszter@kmf.org.ua

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Реформи, що відбуваються у сфері освіти останніх років, кардинально змінили систему шкільної освіти. Серед суттєвих змін, що спостерігаються в сучасній початковій школі, можна виділити такі як: комплексне оновлення дизайну нових та відремонтованих будівель закладів освіти, облаштування універсального та доступного простору, розробка нових навчальних програм, методичних рекомендацій, велика кількість нових, якісних підручників для навчання дітей початкових класів, впровадження новітніх інформаційних технологій, надання автономії закладам освіти та багато іншого.

Окрім вище перерахованих зовнішніх змін організації процесу якісного навчання, можна виокремити також внутрішні зміни, які відображаються в організації освітнього процесу і передбачають зміну всієї концепції на побудову компетентнісного підходу, покликаного привернути інтерес учнів до процесу здобуття знань, до розвитку

креативності й самореалізації не тільки в рамках шкільного освітнього простору.

Однак справжнім підґрунтям шляху демократизації освіти в Україні та наближення її до європейських норм й освітньої політики розвинутих країн світу, стало впровадження «школи для всіх», тобто залучення учнів з особливими освітніми потребами до навчально-виховного процесу закладів загальної середньої освіти будь-якого типу, форми власності, територіального розташування незалежно від рівня розвитку, соціального статусу, расової, національної чи релігійної приналежності дитини.

На сьогодні критерієм високорозвинутого суспільства є рівень доступності та якості надання послуг людям з особливостями розвитку у різних сферах життя. Освітні послуги не становлять виняток. Важливим кроком інтеграції України до європейського простору є дотримання світових стандартів життєдіяльності, зокрема і перегляд вітчизняної

системи освіти щодо забезпечення освітніми послугами всіх категорій населення.

Метою Концепції Нової української школи є докорінна перебудова системи загальної середньої освіти з урахуванням досвіду провідних країн. Зокрема це стосується розробки нових стандартів змісту освіти, побудови освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу до навчання. Основою педагогічної діяльності в закладах загальної середньої освіти є формування компетентностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві.

Відповідно виникає потреба у зміні методик навчання і впровадження нових освітніх технологій, які дадуть можливість розвитку життєво важливих компетентностей учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемою організації навчально-виховної діяльності в умовах інклюзії займалися видатні українські вчені як В. Бондар, Л. Вавіна, І. Демченко, Н. Дятленко, А. А. Колупаєва, Т. Сак, В. Синьов, В. Тарасун, М. К. Шеремет та ін. У галузі педагогіки початкових класів фундаментальне значення мають роботи Н. Бібік, О. Біди, В. Бондаря, І. Шапошнікової, М. Скаткіна та ін. Різні аспекти впровадження нових освітніх технологій висвітлили в наукових працях Т. Даниленко, І. Дичківська, С. Дубяга, І. Зязюн, О. Комар, О. Пехота, В. Шарко та ін. Питанням перспектив розвитку початкової освіти, викликів сучасної початкової школи, упровадження ключових компетентностей в освітній процес початкової школи займалися такі зарубіжні науковці як: Р. Александер, К. Гарруст, К. Коннер, А. Мішел, Ш. О'Доннелл, М. Р. Текстор, Г. Халаш та ін.

Мета статті – схарактеризувати важливість застосування проєктного навчання в організації освітньої діяльності учнів в інклюзивних класах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прийняття Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти дало можливість прискорити процеси залучення дітей з особливими освітніми потребами до навчально-виховної діяльності закладів загальної середньої освіти. Це в свою чергу позитивно сприйняли сім'ї, в яких виховуються діти з ООП, адже вони отримали можливість відвідувати школи, близькі до місця проживання, розвиватися разом з однолітками. До впровадження інклюзивних освітніх процесів, діти з порушеннями психофізичного розвитку, залежно від типу порушення, ступеню, характеру розладу та особливості розвитку навчалися в спеціальних закладах освіти. Залежно від особливостей

психофізичного розвитку, на території України функціонують такі типи спеціальних шкіл [6]:

- для дітей з порушеннями слуху;
- для дітей з порушеннями зору;
- для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату;
- для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку;
- для дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Такі спеціальні заклади освіти, зазвичай, знаходяться в усіх регіонах, але не в кожному населеному пункті. Великим їх недоліком є те, що вони фактично функціонують як пансіон, тобто учні можуть там проживати, всі послуги вони отримують на території закладу, так дітей відділяють від суспільства, рідних і близьких людей. В таких інституціях весь час діти з особливими освітніми потребами спілкуються виключно з дітьми, які мають схожі відхилення в розвитку, не бачать інших дітей і не вміють спілкуватися з ними. Окрім цього, спеціальні школи розраховані на розвиток і навчання дітей до 12 та 13 класу, після закінчення якого, на державному рівні не передбачена допомога. Тобто діти, які фактично перебували в такому закладі, отримували там всі послуги і практично не спілкувалися з нормо-типовими дітьми, були виключені з соціуму. Окрім вище перерахованого, відлучення від сім'ї негативно впливає на психіку як дитини, так і рідних, адже через відсутність таких закладів в усіх населених пунктах України, батьки вимушені віддавати дітей в спеціальні школи, відповідно типу порушення, які знаходяться далеко від дому [5].

Ратифікація Верховною Радою України Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю (2009) стала поштовхом до розвитку інклюзивної освіти. Конвенція набрала чинності вже на початку березня 2010 року, з того часу її імплементація стала одним із пріоритетних завдань Уряду. Відповідно до взятих Україною зобов'язань у сфері захисту прав осіб з інвалідністю, стратегічним завданням держави на сьогодні є створення суспільного середовища рівних можливостей усіх категорій населення, їх інтеграція у суспільне життя. У цей період також були затверджені перші нормативно-правові документи, такі як:

2010 року наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання», в якому було виділено основні принципи розвитку інклюзивної освіти, шляхи її впровадження та очікувані результати;

2011 року постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» в якому

вперше введені такі поняття як «індивідуальна програма розвитку» та «індивідуальний навчальний план»;

2012 року лист Міністерства освіти і науки України «Щодо введення посади вихователя (асистента вчителя) у загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчанням» в якому йдеться про можливість введення посади асистента, його навантаження.

Численні зміни, які відбулися в законодавстві України у сфері інклюзивного навчання були закріплені в Законі України «Про освіту» 2017 року. Закон закріпив право осіб з особливими освітніми потребами на освіту, а також дав визначення таких понять як «особа з особливими освітніми потребами», «інклюзивне навчання», «індивідуальна програма розвитку».

Впровадження Нової української школи дало змогу докорінно змінити застарілу систему освіти, методи навчання та переосмислити сутність навчально-виховного процесу школи. Головною ідеєю Концепції НУШ стала орієнтація на потреби учня, педагогіка партнерства, компетентнісний підхід, інноваційність освітньої діяльності.

Ключовим завданням педагогіки партнерства є побудова взаємовідносин вчитель – учень – батьки на принципах взаємоповаги, доброзичливості, довіри, взаємодії, рівності сторін. Вчитель, учні та їх батьки об'єднані спільними цілями і є рівноправними учасниками навчально-виховного процесу. Освітній процес заснований на співпраці, учні залучаються до спільної діяльності, організації проектів та різних завдань.

Важливим напрямком модернізації освіти є компетентнісний підхід у навчанні. У Концепції Нової української школи поняття «компетентність» трактується як «динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність». Тобто в основу компетентнісного підходу покладено ідею виховання людини, здатної діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи набуті знання і беручи на себе відповідальність за певні дії [4].

Зміни в системі освіти, вимоги часу відповідно змінюють і підходи до організації навчання учнів. Перед сучасним вчителем постають нові завдання щодо розширення та поглиблення методичних знань, опанування ефективних технологій організації освітнього процесу. На сьогодні актуальним постало завдання організації педагогічного процесу, в основі якого використовуються методи і прийоми, здатні формувати в учнів навички

самостійного здобуття знань, пошуку інформації, уміння правильно застосовувати знайдену інформацію, робити відповідні висновки, ставити і вирішувати нові проблеми. Для реалізації цієї мети та підвищення ефективності співпраці вчителя та учнів застосовуються інноваційні технології навчання. Вибір педагогічних технологій залежить від особливостей дидактичного завдання. О. М. Ворожейкіна автор методичного посібника «100 цікавих ідей для проведення уроку» для організації ефективного освітнього процесу, пропонує наступний перелік інноваційних освітніх технологій [1]:

- інтерактивні методи навчання;
- ігрові методи навчання;
- технологія концентрованого навчання;
- проектне навчання;
- модульне навчання;
- індивідуально орієнтоване навчання;
- інтегроване навчання;
- проблемне навчання.

Основним завданням проектного навчання є організація освітньої діяльності таким чином, щоб стимулювати інтерес учнів до отримання нових знань, розв'язання проблем, використання отриманих знань у практичній діяльності. Основними перевагами проектною діяльності є не лише передача знань вчителем, але й навчання самостійно здобувати їх, застосування набутих знань у розв'язанні нових завдань. В результаті формуються вміння пошуку інформації, її аналізу та розвиваються навички комунікації, роботи в команді, співпраці [6].

Розробником методу є американський педагог і філософ Дж. Дьюї, який запропонував даний метод на початку ХХ століття. На думку Дьюї основою результативного навчального процесу є побудова його на розвиток індивідуальних нахилів і здібностей дитини та поєднання теоретичних знань і практичних навичок учнів [3].

Залучення учнів до проектною діяльності сприяє розвитку ключових компетентностей та таких важливих складових як соціальна й полікультурна компетентність. Оскільки для дітей з особливими освітніми потребами характерними є такі ознаки як знижена працездатність, недостатність або відсутність ініціативності, переважання ігрової мотивації поведінки, недоліки самоорганізації і самоконтролю, неадекватність самооцінки, що в свою чергу перешкоджає виконанню поставленого завдання, перед педагогом постає задача пошуку засобів і методів ефективного залучення учнів з ООП в освітню діяльність.

Традиційна система навчання побудована на наданні готових знань та їх відтворенні не розкриває потенційні можливості учнів, їх інтелектуальні потреби, тому часто замість

пізнавального інтересу, мотивом навчання виступає тривожність. В свою чергу високий рівень тривожності негативно впливає на навчальну діяльність дитини. Дитина з особливими освітніми потребами потребує особливої уваги. Вона болісно сприймає найменші прояви неухважності до себе з боку рідних та особливо важко переносить прояви неповаги з боку однолітків. Концепція уроку в спеціальній школі побудована на гуманістичному підході до учнів, окрім цього підбір і дозування навчального матеріалу, а також організація діяльності по засвоєнню відповідає розвитку дітей.

Завданням учителя у масовій школі є створення такого навчального середовища, яке сприяло б формуванню мотивації до освітнього процесу, включення учнів у самостійну навчально-пізнавальну діяльність. Проектна діяльність учнів початкових класів з інклюзивною формою навчання дозволяє вирішити багато з вище перерахованих проблем.

Використовуючи на уроках технологію проектного навчання, вчитель допомагає учням зрозуміти сутність процесу навчання, навіщо потрібні знання, як і де їх використовувати. Це допоможе учням у майбутньому долати життєві труднощі, аналізувати ситуації, приймати рішення, тобто таким чином вони накопичують життєвий досвід [7].

Першим етапом організації проектною діяльністю учнів в інклюзивному класі є ретельна підготовка вчителя, розробка та планування конкретної задачі. Після підготовки вчитель ознайомлює учнів з темою проекту, визначає мету та формулює завдання. До першого етапу входить і формування проектних груп. Учитель заздалегідь, проаналізувавши потенційні можливості кожного учня, залежно від кількості дітей в класі, готує склад групи. В групи обов'язково включаються і діти з особливими освітніми потребами. Формування груп здійснюється так, щоб усі учасники проектних груп були залучені до роботи щодо досягнення спільної мети і досягли певних успіхів у виконанні завдання. На даному етапі також здійснюється і розподіл обов'язків. Найоптимальнішим варіантом буде той, в якому учні самостійно обирають свої обов'язки. Цей етап включає також обговорення вимог, строків виконання проекту, а також критерії оцінювання проекту та форми його презентації. Провідними методами організаційної частини проектною діяльністю є розповідь, бесіда, демонстрація та інші, які сприяють первинному сприйманню змісту роботи.

Другим етапом є планування проекту. Головним завданням даного етапу є створення навчального середовища. У зазначеній частині

проекту визначаються джерела інформації, планування способів отримання інформації та її аналізу, систематизація зібраних матеріалів, проведення дослідження, якщо це можливо. На даній стадії виконання проекту учні також обговорюють труднощі, які їх спіткали та обирають альтернативи їх подолання. Провідними методами даного етапу роботи буде створення проблемної ситуації, дискусія, висування гіпотез, «мозковий штурм» та ін.

Третій етап – це реалізація проекту та його перебудова за необхідності. Даний етап передбачає попереднє обговорення матеріалів проекту, доопрацювання та урахування пропозицій. Домінуючими методами зазначеної частини підготовки проекту є порівняння фактів, моделювання, комбінування способів розв'язання проблеми та ін.

Четвертий етап – підсумок проекту. Це заключний етап роботи над навчальним проектом. Метою даного етапу роботи є оформлення і презентація результатів проекту, а також оцінювання учасників проектною діяльністю, аналіз підготовки учнів, реалізація задуму проекту. Цінність завершальної частини полягає не у визначенні якості представленого результату, а в самостійній діяльності учнів, яких знань і вмінь вони набули, як реалізовували свої можливості, як працювали в команді. Представлення результату роботи над проектом дає учням можливість продемонструвати зростання своєї компетентності [3].

Проектна діяльність дає можливість педагогам краще пізнати учнів, розкрити їхні вроджені здібності, що часом не вдається досягти у традиційній системі уроку. Окрім цього, проектне навчання часто реалізується через міждисциплінарні зв'язки, що дає змогу застосовувати знання не тільки в межах програми одного конкретного предмета. Це вимагає від вчителя неабиякої підготовки, але в той же час сприяє креативності і допомагає учням отримати практичні навички, непередбачені в теоретичній частині навчального процесу. За допомогою проектів в учнів розвиваються комунікативні якості, співпраця, самоорганізація, школярі ставлять цілі, об'єднують інформацію, розширюють кругозір, здатні робити для себе відкриття, що приносить їм відчуття успіху [8].

Під час проектного навчання вчитель виступає у ролі фасилітатора, а не керівника, він не передає знання. Тобто педагог створює сприятливі умови для самостійного розвитку школярів, стимулює пізнавальну діяльність учнів, організовує групову навчальну роботу, мотивує, спостерігає, моделює різні ситуації [2].

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Проектна діяльність учнів

початкових класів позитивно впливає на різні сфери педагогічної діяльності, а саме: підвищується рівень засвоєння інформації, при розв'язанні практичних завдань учні отримують нові знання, вміння та навички, розвиваються життєво важливі компетентності, пошук необхідної інформації стимулює до роботи з додатковою літературою та чи не найважливіше – розвиває віру в себе, приносить відчуття успіху. Головне завдання в роботі з учнями з особливими освітніми потребами – вселити віру у можливість успішного досягнення мети.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Ворожейкіна О. М. 100 цікавих ідей для проведення уроку. Х. : Вид. група «Основа». 2011. 287 с.
2. Гоголь О. В. Метод проєктів – один із шляхів реалізації компетентнісного підходу в навчанні. [Електронний ресурс] URL: <http://klovsky77.com.ua/23-naukova-robot/213-.html>
3. Дубяга С. М. Педагогічні технології в початковій школі: Навчально-методичний посібник для студентіввищих навчальних закладів напряму підготовки «Початкова освіта» / Авт,-укл. С. М. Дубяга. Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького. 2015. 160 с.
4. Концепція Нової української школи. 2016. [Електронний ресурс] URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Марковська М. Спеціальна освіта замість інклюзії. 10 причин, чому нове положення шкодить дітям. 2021. [Електронний ресурс] URL: <https://nus.org.ua/articles/spetsialna-osvita-zamist-inklyuziyi-10-prychyn-chomu-nove-polozhennya-shkodyt-dityam/>
6. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство Україна». 2019. 300 с.
7. Савчук Л. О. Метод проєктів та його використання в навчанні дітей з особливими освітніми потребами.
8. Хващевська О. О. Сучасні педагогічні технології в навчанні молодших школярів. Науковий журнал «Молодий вчений» № 9.2 (49.2). 2017. С. 20–25.

REFERENCES

1. Vorozheikina, O. M. (2011). *100 tsikavykh idei dlia provedennia uroku*. [100 interesting ideas for a lesson].
2. Hohol, O. V. *Metod proektiv – odyn iz shliakhiv realizatsii kompetentnisnogo pidkhodu v navchanni*.

[The project method – one of the ways of implementing a competency-based approach to learning].

3. Dubiaha, S. M. (2015). *Pedahohichni tekhnologii v pochatkovii shkoli: Navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentivvyschychkh navchalnykh zakladiv napriamu pidhotovky «Pochatkova osvita»*. [Pedagogical methods/techniques in primary school: Educational-methodical manual for students of higher educational establishments that provide «Primary education» training programmes]. Melitopol.
4. *Kontsepsiia Novoi ukrainskoi shkoly*. (2016) [The concept of the New Ukrainian school].
5. Markovska, M. (2021). *Spetsialna osvita zamist inkluzii. 10 prychn, chomu nove polozhennia shkodyt ditiam*. [Special education instead of inclusion. 10 reasons why the new provision is harmful to children].
6. Poroshenko, M. A. (2019). *Inklyuzivna osvita*. [Inclusive education]. Kyiv.
7. Savchuk, L. O. *Metod proektiv ta yoho vykorystannia v navchanni ditei z osoblyvymy osvitynymi potrebamy*. [Project method and its use in teaching children with special educational needs].
8. Khvashchevska, O. O. (2017). *Suchasni pedahohichni tekhnologii v navchanni molodshykh shkoliariv*. [Modern pedagogical techniques in teaching junior high school students].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ГРЕБА Ілдіко Золтанівна – старший викладач кафедри педагогіка та психології Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: проєктне навчання в організації освітньої діяльності учнів в інклюзивних класах.

ВАЙНТРАУХ Естер Йосипівна – стажист кафедри педагогіка та психології Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці ІІ.

Наукові інтереси: проєктне навчання в організації освітньої діяльності учнів в інклюзивних класах.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

GREBA Ildiko Zoltanyvna – Lecturer, Department of Pedagogy and Psychology, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: project training in the organization of educational activities of students in inclusive classes.

WEINRAUCH Eszter Yosypovna – Trainee, Department of Pedagogy and Psychology, Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian Institute.

Circle of scientific interests: project training in the organization of educational activities of students in inclusive classes.

Стаття надійшла до редакції 22.12.2021 р.